

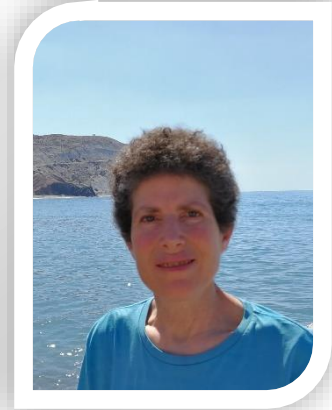

ניוזלטר המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר קיץ תשפ"ג

דבר ראש המרכז, פרופ' יעל שמש

שלום חברות וחברים,

הימים שבהם אני כותבת את ברכתי הם ימים קשים לחברה הישראלית השסועה. אני מאחלת לכולנו שנתגבר על המחלוקות שבינינו מתוך חתירה להסכמה רחבה, ושנדע ליצור אווירה מכבדת כלפי כל החלקים המרכיבים את החברה הישראלית. אני מייחלת שכל אחד ואחת מאיתנו יתרמו את חלקם לאיחוי הקרעים.

זוהי הפעם האחרונה שאני פונה אליכם כראש המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר, המרכז שזכיתי לעמוד בראשו בשש השנים האחרונות. זו הייתה חוויה מעשירה ומספקת וזכיתי לעבוד עם צוות נפלא: חברות הוועד המנהל של המרכז פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, פרופ' רויטל רפאל-ויוונטה ופרופ' זהר לבנת, וכמובן הרכז האקדמי ד"ר איציק פס, הנכון לכל עבודה קשה, ותמיד בחיוך וברוח טובה. בזכותם הייתה זו גם חוויה מהנה ואני חשה הכרת תודה על הישגי המרכז בשנים הללו. כעת אני מעבירה בשמחה את השרביט לפרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ואני משוכנעת שהמרכז בראשותה ישמור על מסורת לצד חידוש – ישמר את שיתופי הפעולה שנוצרו בשנים האחרונות ויפרוץ דרכים חדשות. בנוסף, אני שמחה לבשר שבשנת תשפ"ד תצטרף לוועד המנהל ד"ר מור פרסיאדו מהמחלקה לאמנות יהודית. היו ברוכות וברוכים, שנה טובה ובשורות טובות לכלל ולפרט.

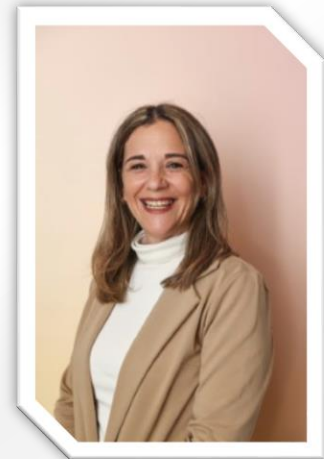
שלכם,

מלגות ופרסים

כמדי שנה חילק המרכז מלגות ופרסים לסטודנטים וסטודנטיות הכותבים עבודות מחקר העוסקות בחקר האישה ביהדות:

מלגת הצטיינות

הדס מדמוני, המחלקה ללימודי א"י וארכאולוגיה, עבודת דוקטור בנושא: שילוב נשים במשטרת ישראל בעשורים הראשונים של המדינה, בהנחיית פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן.

המחקר החדשני עוסק בנשים יהודיות בישראל מזווית מקורית, ובוחר לראשונה את סיפורן ההיסטורי של השוטרות במשטרת ישראל, ואגב כך יאיר על שאלת מקומן של נשים ועיצובם של יחסי מגדר בארגון צבאי-אזרחי מרכזי במדינה. המחקר בוחן את הנושא על ציר הזמן, דן ביוזמים ובגורמים לשילוב שוטרות במשטרה, במאפייני השוטרות, בדילמות ובקונפליקטים שליוו את שילובן ופועלן במשטרה, אגב בחינת ההתפתחויות שהתחוללו במעמדן

ובתפקודן לאורך השנים. בכך הוא מצביע על האופן שבו נשים ויחסי המגדר עיצבו את דיוקן הארגון, ומשקף את התמורות החברתיות במדינת ישראל שהשוטרות היו שותפות להתהוותן.

מלגות לתלמידי מחקר

זיוה מקונן דגו, התוכנית ללימודי מגדר, עבודת תזה בנושא: **התמודדותן של נשות קסים בנושא טומאה וטהרת נידה עם עלייתן לישראל, בהנחיית פרופ' רונית עיר-שי.**

המחקר עוסק בהתמודדות נשות הקסים (המנהיגים הרוחניים של "בתה אסראל") עם עלייתן לישראל עם נושא טומאה וטהרת נידה אל מול מנגנוני הקליטה, והמנהיגים "החדשים" בארצן החדשה.

באתיופיה, בזמן הווסת ולאחר הלידה, נשים מ"בתה אסראל" הוגדרו כטמאות ועל כן נהגו לפרוש אל ה"מרגס גוגיו" (בית הדם), מוקף האבנים. הן חזרו לביתן בתום תקופת הטומאה, לאחר טקס ההיטהרות, עם צאת הכוכבים. דינים אלה היו חלק מהמצוות שהבדילו בין "בתה אסראל" לקבוצות אוכלוסייה אחרות באתיופיה, ואף הגדירו את זהותם היהודית. משבר ההגירה וההבדלים בתפיסת ההלכה החז"לית למסורת "בתה אסראל" נידונה רבות ואולם הזווית של נשות הקסים נחקרה פחות. על כן מטרת המחקר היא לבחון כיצד נשים אלו מתמודדות עם השינוי בקיום אחת מהמצוות המרכזיות ביותר בקרב "בתה אסראל".

מיכל רתם, המחלקה לספרות עם-ישראל, עבודת תזה בנושא:
**בדיון ומציאות – חיי אישה יהודייה במזרח אירופה במפנה
 המאה העשרים: בחינת ספרות יפה וזיכרונות שכתבו נשים
 סופרות**, בהנחיית פרופ' נתן כהן.

עבודת המחקר בוחנת המשכיות ושינוי בחייהן של נשים
 יהודיות, במפנה המאה העשרים במזרח אירופה. חומרי
 המחקר נכתבו על ידי נשים יהודיות ושייכים לשתי סוגות:
 חמישה סיפורים בדיוניים של ארבע סופרות יידיש, שהתפרסמו
 בעיתונות בידיש בקיסרות הרוסית בשנים 1887 – 1906, וארבעה סיפורי חיים של נשים שנכתבו
 כזיכרונות (שניים נכתבו בידיש, אחד בגרמנית ואחד ברוסית).
 באמצעות בחינת קווי הדמיון והשוני בין שתי הסוגות (ספרות יפה וכתובת זיכרונות), דן מחקר זה
 באספקטים האישי והחברתי בחיי הכותבות: תיאורי הילדות והבגרות, השפעת ההשכלה
 והמודרנה, חשיפה לסביבה הלא יהודית וחברות בארגונים סוציאליסטיים וציוניים.
 בכתבתן הראו הנשים לא רק מודעות למוסכמות גבריות לגבי המסורת היהודית אלא גם ניהלו
 משא ומתן, והתמודדו באופן מאתגר עם מוסכמות פטריארכליות. הן נאבקו להשיג עצמאות
 בספירה הפרטית תוך השתתפות והשפעה בספירה הציבורית.
 מטרת המחקר, הבוחן טקסטים מהזמן בו כתיבה של נשים פורסמה לראשונה, לתרום להבנה
 טובה יותר באשר לקשר שבין הכתיבה לבין השינוי בחיי נשים יהודיות.

חיה אליהו, המחלקה לספרות עם-ישראל, עבודת דוקטור
 בנושא: **גיבורה בתרבות משתנה: סיפור תפילת חנה ופקידתה
 בראי הדורות**, בהנחיית ד"ר איתמר דרורי.

סיפורה של חנה, אם שמואל, מוקר מהופעתו במקרא בפתיחת
 ספר שמואל א. מאז ועד היום הוא סופר בהקשרים ובעיבודים
 שונים וזכה לייצוגים רבים ולהתייחסות מפורטת ורבת פנים, הן
 בהגות ובתרבות היהודיות והן מחוצה להן. הסיפור על חנה, אשת
 אלקנה האפרתי, המתייסרת בצפייתה להרות, נושאת תפילה במשכן בשילה ונפקדת באופן פלאי
 בבו, מאופיין מבחינת סוגו הספרותי כסיפור פקידת עקרות הנושאות תפילה במקום קדוש. הסיפור
 המקראי התפתח כסיפור רב גרסאי, חוצה גבולות, שהתפרש על פני אלפי שנים בתפוצות היהודיות
 במגוון סוגות ובלשונות שונות: עברית, ארמית, ערבית-יהודית, יידיש, לאדינו ועוד. הפיתוח
 הנרטיבי המגוון והעשיר שעבר הסיפור המקראי מעיד על משמעותו במרחב התרבות היהודי.
 במחקר זה ייבחן הסיפור מנקודת מבט חדשה כפנומן חי, דינמי ורבגוני, המתפתח לאורך
 ההיסטוריה היהודית מתקופת המקרא ועד לספרות זמננו. המחקר יתחקה אחר נקודות המפגש
 שבין הסיפור ובין התרבות היהודית הכתובה והמדוברת.

דמותה של חנה, העקרה שנפקדה, נחשבת בתרבות היהודית לדמות מופתית ומעוררת השראה לא
 רק לאומנים, משוררים וסופרים, אלא גם לריטואל הליטורגי החשוב ביותר בתפילות הקבע. תפילת
 שמונה עשרה (הקרויה גם תפילת לחש ותפילת עמידה) – מבוססת במובנים רבים, על פי חז"ל, על

תפילתה של חנה העקרה שחדרה בנחישות להיכל המקודש בניגוד למקובל, פנתה בתפילה לאל, רק שפתיה נעות וקולה לא נשמע, ונענתה על ידו. סיפורה של חנה נקרא גם בהפטרה לקריאת התורה ביום ראש השנה, הנחשב ליום דין ופקידה של האל את כלל ברואיו. המחקר ידון בסיפור פקידת העקרה כהתהוותו של מיתוס, ויתייחס אל מידת השפעתו על התפתחות ריטואל העקרות המבקשות להיפקד.

סיפור העקרה שנפקדה עומד בבסיס התמה העוסקת בלידה הפלאית של הגיבור המקראי, תמה חוזרת בגלגוליה השונים בספרות היהודית לדורותיה. מחקרים רבים בתחום הפולקלור עסקו בדמות הגיבור בספרות העממית היהודית. במחקר זה אבקש לבחון את דמותה של חנה כגיבורה בפני עצמה, ולא כאם-הגיבור (שמואל), על פי תאוריות המחקר בפולקלור היהודי ובניתוח השוואתי, מול אסכולות פמיניסטיות המבקשות לדון בדמות הגיבורה. בכוונת המחקר לדון בשיח הביקורתי שהסיפור מייצר, בהקשרים סוציולוגיים ומגדריים. התחקות דיאכרונית אחר הסיפור במרחב היהודי לדורותיו מזמנת מנעד רחב של שיח על נשים עקרות, תפילה והיפקדות.

שיר גרינברג, המחלקה לספרות עם-ישראל (במסגרת מכון סלטי), עבודת דוקטור בנושא: **הבית היהודי-הספרדי דובר הלאדינו כאסטרטגיה פואטית: עיונים בשירתן של לאה איני, רחל עוזיאל פרחי, חוה פנחס כהן ומיכל הלד דילהרוזה, בהנחיית פרופ' שמואל רפאל.**

סוגיית המרחב היהודי-הספרדי, שגבולותיו הממשיים והמטאפוריים, הקונקרטיים והסמליים, היוו מחוז חפץ פואטי, היא סוגיה מרכזית שהמחקר המוצג כאן עתיד לעסוק בה. זאת, תוך

התייחסות למאפייניו הייחודיים של מרחב זה, ומערכת הזיקות והקשרים שהוא מקיים עם מרחבים אחרים.

מה שהיה מרחב קיום פיזי של היהודים-הספרדים השתנה ללא הכר, ואף התפרק, כאשר המבט הספרותי והפואטי הוא בבחינת כלי מרכזי להחיותו מחדש. מחקר זה מבקש לשאול כיצד הוא עושה זאת, תוך בחינת השפעותיו העמוקות של המרחב היהודי-הספרדי דובר הלאדינו על עולמות התוכן התרבותיים והיצירתיים המזינים את שירתן של ארבע יוצרות ישראליות: לאה איני, רחל עוזיאל-פרחי, חוה פנחס-כהן ומיכל הלד דילהרוזה.

הבחירה להתמקד בקול הנשי נובעת מההכרה במעמדן של נשים יהודיות-ספרדיות ותרומתן הסגולית לביסוסו ולשימורו של הבית היהודי-הספרדי, וכן מהשאיפה לעסוק בתרומה זו במסגרת היצירה השירית. במובנים רבים, היה זה כוחן של נשים שליכד את הבית הזה. לפיכך, השאלה באילו אופנים ארבע משוררות ישראליות, אשר גדלו בזיקה אליו, מפרקות אותו ביצירתן השירית ובונות מחדש – יש בה לעורר עניין אקדמי, המצדיק את קיומו של מחקר כמו זה המוצג כאן.

על זאת ניתן להוסיף את העובדה שהמחקר עד כה טרם עסק בתופעה של משוררות ישראליות הכותבות בעברית – אך שכתבתן מתאפיינת בהשפעות ברורות של עולם התוכן היהודי-הספרדי ושל תרבות הלאדינו. לפיכך, מבקש המחקר הנוכחי לעסוק בסוגיית יחסי הגומלין המתקיימים בין שירתן של ארבע היוצרות המוזכרות לעיל, לבין המרחב היהודי-הספרדי, תוך סקירת היבטים

מגדריים, תרבותיים, היסטוריים וביוגרפיים, החשובים להבנת פעולתן של היוצרות בשדה הספרות העברית, וכן להבנת הדרכים שבהן הן מגבשות את זהותן הפואטית. המנעד הרחב וחוצה הדורות של המשוררות שנבחרו למחקר, נועד לייצר תמונה רחבה ומהימנה של יצירה נשית בתחומי תרבות הלאדינו.

ליזה (אליזבט) וסרמן-סלוצקי, המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, עבודת דוקטור בנושא: **פעילותם של חברות וחברי הקיבוץ הדתי למען יהודי ברית-המועצות בשנות ה-70-80 של המאה העשרים כבבואה לתהליכים בקיבוץ הדתי והחברה בישראל, בהנחיית פרופ' גיודי באומל-שוורץ.**

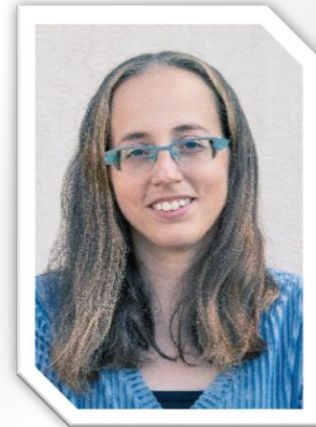

במחקרי אני מבקשת לבחון את מעורבותם הייחודית של חברות וחברי הקיבוץ הדתי בפעילות למען יהודי ברית-המועצות החל מסוף שנות ה-60 ועד ראשית שנות ה-90. הם בלטו מאוד בין הפעילים בישראל ובתפוצות, הן כיחידים והן כקהילות – כל קיבוץ דתי אימץ משפחות של אסירי ציון והשתדל למען במישורים שונים. ילדי בתי-הספר כתבו מכתבים לאסירי ציון וציינו את סיפורם בחגים ובחגיגות בר-מצווה, וההורים שלחו מכתבים וחבילות למשפחות של מסורבי עלייה. מורים הכינו חומרי הוראה בעברית וכולם חתמו על "הזמנות קרובים" פיקטיביות ועל עצומות לממשלת ישראל ולחברי פרלמנטים בעולם. כאשר המכותבים שלהם עלו ארצה – החברים והחברות קיבלו את פניהם בחגיגות והשתדלו להמשיך את הקשר ולארח אותם בקיבוץ, הקימו אולפני גיור ונערכו לקליטת משפחות ב"בית ראשון במולדת", מתוך כוונה להקנות זהות יהודית וציונית-דתית למי שלקחו חלק בתוכניות אלה.

פעילות אזרחית גלויה זו התקיימה במקביל לפעילות סודית שגם בה לקחו חלק רבים מאוד מבוגרי בני עקיבא בתפוצות וחברי קיבוצים דתיים בעלי דרכון זר – נסיעה לברית-המועצות במסווה של תיירים, כדי ליצור קשר עם יהודים מאחורי מסך הברזל ולהעביר מידע מהם ועליהם לישראל ולמערב. את הנוסעים גייסו ותדרכו באופן אישי אריה קרול, חבר קיבוץ סעד ולימים חתן פרס ישראל, ושליחי בני עקיבא בתפוצות (שבאותה תקופה היו כולם חברי הקה"ד). פעילות זו מסביב לעולם התקיימה בחסותה ובמימונה של מדינת ישראל, באמצעות "לשכת הקשר" – נתיב, יחידת סמך במשרד ראש הממשלה, תוך שיתוף פעולה מלא עם משרד החוץ, שירותי ביון ישראלים וחלק מארגונים יהודיים בתפוצות.

אחת הדמויות המובילות שקידמה במהלך יותר משני עשורים את הפעילות הגלויה למען יהודי רוסיה בקיבוץ הדתי וגם מחוצה לו הייתה שרה המל, חברת קיבוץ סעד. היא כתבה בהתמדה רבה למסורבי עלייה וסיפרה בהרחבה על החיים בישראל ובקיבוץ הדתי, על משפחתה ועל החברה הקרובה שלה, ענתה על שאלות והעבירה מידע רב. בעקבותיה כתבו לרוסיה מבוגרים וילדים בעלי רקע חברתי ואידיאולוגי שונה ומגוון. מכתביהם שימשו את המורים לעברית להוראת השפה ולימוד על החיים במדינת ישראל, ותרמו ליצירת קשר רציף וחם בין מסורבי עלייה לבין אזרחי ישראל. הם עודדו וחיזקו את אסירי ציון ותרמו לעיצוב זהות ציונית דתית בקרב פעילי העלייה מברית-המועצות.

יעל סגל חרמוני, המחלקה לאמנות יהודית, עבודת דוקטור בנושא: **מעצבות גרפיות בארץ ישראל: מעצבות חזות מדינה, שנות ה-20 עד שנות ה-50 של המאה העשרים**, בהנחיית פרופ' איליה רודוב וד"ר מור פרסיאדו.

מחקר זה מבקש לבחון את עשייתן האומנותית של מעצבות גרפיות, משנות העשרים ועד שלהי שנות החמישים של המאה העשרים: אסתר ברלי (ברלין) יואל (1895–1972), פרנציסקה ברוך (1901–1989), פרידל שטרן (1916–2006) עלי גרוס (1921–2014) ומרים קרולי (1925–1994). כולן היו נשות המקצוע שנמנו על דור

מניחי היסודות לגרפיקה המודרנית בחברה הישראלית המתגבשת. הן הגיעו מאוסטריה ורפובליקת ויימאר לארץ ישראל והביאו עמן בשורות עיצוביות מארצות מוצאן, באמצעותן ענו על הצרכים החדשים של החברה הנרקמת במהירות. הן עיצבו סמלים, כרזות, שילוט, בולים, אותיות, ספרים ועוד, ובעבודותיהן הציגו זיקה לפרויקט בניית התרבות העברית ומחויבות לחדש ולמודרני.

העיסוק המחקרי בנושא העיצוב הגרפי בארץ ישראל במחצית הראשונה של המאה עשרים אינו נרחב, ובולט עוד יותר העדרן של הנשים במחקר. המעצבות הגרפיות הללו נותרו באלמוניותן, על אף ההשפעה הרבה של עבודותיהן על המרחב הציבורי והתרבותי בישראל. מחקר זה בוחן את עשייתן האמנותית, את מסלול חייהן המקצועי ואת חייהן הפרטיים, מתוך נקודות מבט משולבות – אמנותיות, מודרניסטיות, מגדריות ולאומיות, כדי לדון בתרומתן ובהצלחותיהן וכן בחסמים שניצבו בפניהן כנשים. המחקר מציג את תרומתן כנשות מקצוע חלוציות ומעגן את יצירותיהן ועשייתן בהיסטוריה של המדיום הספציפי ושל התרבות הישראלית בכלל.

מיכל עציון, התוכנית ללימודי מגדר, עבודת דוקטור בנושא: **חיי השליחות וסוכנות הנשים: הניסיון של שליחות חב"ד בעולם**, בהנחיית פרופ' רונית עיר-שי וד"ר רבקה נריה-בן שחר.

מחקר זה עוסק בנשים חרדיות מחסידות חב"ד העוסקות בהפצת מסריה של התנועה: תורה ומצוות היהדות לכל יהודי. הנשים משתתפות המחקר מממשות זאת באמצעות שליחות ברחבי העולם. נשות חב"ד השליחות לוקחות חלק מקביל לזה של הגברים במפעלי התנועה של חב"ד, לאור קביעתו של הרבי מנחם מנדל שניאורסון, שגם נשים יכולות להיות שליחות. כחלק מתפקידן כשליחות להפצת היהדות, נשים אלו פועלות בצורה אקטיבית והן משמשות כדוברות של התנועה. המחקר מתמקד בחקירת המקרה של פועלות נשים אולטרה אורתודוקסיות, ובוחן את הצומת שבין דת, מגדר ומיסיונריות. באמצעות שיטת מחקר איכותנית בחנתי את חוויותיהן הדתיות של נשות חב"ד השליחות תוך שימוש במתודולוגיה שהולמת את תחומי הידע של המחקר: דת ומגדר. באמצעות ראיונות עומק ניתן להבין ולחשוף את השיח הדתי ואת תפיסת הפרקטיקות החברתיות של נשים אלו, וכן באמצעות קבוצת מיקוד ובאמצעות תצפית משתתפת.

השאלות שעומדות במרכזו של מחקר זה הן: 1. כיצד שליחות חב"ד תופסות את עצמן ואת תפקידן כשליחות? 2. מהן המשמעויות השונות של הפועלות הנשית-דתית שחוות נשים אלו? 3. כיצד הן

מתארות את ביטוייה של הדת החיה בחייהן? 4. מהם ההיבטים המיסיונריים-נשיים בשיח של שְׁלִיחוֹת חב"ד?

על מנת לענות על שאלות אלו איעזר באופנים בהם מצטלבים המוסדות החברתיים של הדת והמגדר.

ניתוח מקרה המבחן של שליחות חב"ד עשוי לתרום לשדות ידע רחבים יותר. המחקר ייתן במה להשמעת קולן של השְׁלִיחוֹת שטרם נשמע, ובכך יסייע להבין את מקומן בקהילתן ואת תפקידן. כמו כן המחקר יתרום לשיח המחקרי על אודות פועלות נשית דתית, הדת בחיי היומיום, והסוציולוגיה של המיסיונריות.

הלן שושה, המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, עבודת דוקטור בנושא: **הלני המלכה מחדייב / מריה מגדלנה – מסיפורה של מלכה שהתגיירה ליהדות במאה הראשונה לספירה למיתוס של אישה קדושה בברית החדשה: היבטים חדשים**, בהנחיית פרופ' עמנואל פרידהיים.

עבודת הדוקטורט שעליה אני עמלה ממשיכה את התזה שלי בסורבון בצרפת, שעסקה בסיפור הגיור של הלני המלכה, מלכת חדייב, שפעלה במאה הראשונה לספירה, בצפון מסופוטמיה וביהודה, כפי שעולה מתוך שלושה מקורות שונים: יוספוס, היסטוריון יהודי שחי באותה התקופה של המלכה, ספרות חז"ל והתגליות הארכיאולוגיות. גיורה של המלכה ושל משפחתה היה "אחד המדהימים ביותר במחצית הראשונה של המאה הראשונה".

במסורת נוספת הנקראת, *תולדות ישו*, שהם כתבי יד שנכתבו בימי הביניים על-ידי מחבר עלום-שם, ושמשפרים גרסה אחרת מזו שאנו מכירים על חייו הנוצרי מתוך הבשורות של הברית החדשה. בגרסה הנקראת "הלנה" של *תולדות ישו*, הנפוצה ביותר, ישו מדבר עם מלכה אחת, שמה הלני. היא מעידה על מותו של ישו ושאינו קם לתחייה. *תולדות ישו* מהווה למעשה סיפור נגדי של הבשורות. בבשורות, האישה המעידה למותו של ישו וגם מעידה לתחייתו, היא מריה מגדלנה. איך אפשר להסביר שהאישה העדה היחידה שנמצאת על-יד ישו בזמן מותו, היא שונה בשני הסיפורים על חייו, בבשורות וב*תולדות ישו*?

במחקרי, אני מביאה ראיות במטרה להוכיח שהמלכה שמדובר עליה ב'*תולדות ישו*' אינה אחרת מהלני המלכה מחדייב, שחיה בירושלים במחצית הראשונה של המאה הראשונה, פחות או יותר בזמנו של ישו. בשלב השני של מחקרי, אני יוצרת חיבור בין האישה הגיבורה של הבשורות הנוצריות, מריה מגדלנה, והגיבורה של *תולדות ישו*, הלני המלכה.

ההשוואה בין שתי הדמויות האייקוניות של היהדות ושל הנצרות מגלה קווי דמיון ואנלוגיות רבות וחשובות ביניהן: מאפיינים ייחודיים ויחידים, המשותפים להן בתחומים שונים (פיזי, אישיותי, פעולות, פרקי חיים, שם). אנלוגיות רבות מדי, שאינן יכולות להיות תוצאה של מקרה בלבד, מפגישות את שתי הנשים ומבלבלות ביניהן. הלני המלכה הייתה ידועה בזמנה כי היא הייתה עוזרת לנזקקים והייתה אדוקה לאחר שהתגיירה. החכמים ראו בהלני המלכה דוגמה לגיור

מושלים ולמסירות. הן היוונים הן הרומאים אהבו את פולחן הגיבורים, גם מתוך הארצות הכבושות, שעה שהפכו אותם לאלים. מן העובדות הללו עולה שאלה: האם אפשר לחשוב שדמותה של מריה מגדלנה כפי שהיא מוכרת בבשורות, נבנתה על זהותה של הלני המלכה מארץ חדייב? האם סיפורה של הלני המלכה הפך למיתוס של מריה מגדלנה?

הפרסים והמלגות הוענקו בטקס מיוחד שהתקיים ביי"ח באלול (4.9.23) בהשתתפות הזכות והזוכים ובני משפחותיהם. בנוסף למלגות אלו תמך המרכז לחקר האישה ביהדות ב-5 סטודנטיות שהתמחו בתוכנית לכתובה יוצרת במחלקה לספרות עם-ישראל.

תמיכה בספרים

השנה תמך המרכז בהוצאתם לאור של שישה ספרים העוסקים בחקר האישה ביהדות: במסגרת תחרות ספרים שעורך המרכז מדי שנה לכתבי-יד שעתידים לראות אור בקרוב, זכו בפרס הראשון לספר הטוב לשנה זו שני ספרים:

1. ספרה של ד"ר סימה זלצברג בלאק, **הן עדיין יושבות ותופרות: מעולמן של נשות חסידות תולדות אהרן**, שעתיד להתפרסם בהוצאת מוסד ביאליק.

הספר מציג עבודת מחקר מעמיקה, מקורית, ייחודית וחדשנית, על נשים מאחת ה"חצרות" הבדלניות, הקנאיות, והסגורות ביותר, חסידות תולדות אהרן. מדובר בעיבוד של עבודת דוקטור המושתתת על עבודת שדה רבת שנים בקרב בנות הקהילה בשכונת מאה שערים ובסביבותיה. הספר פותח בהצגת הרקע ההיסטורי של חסידות תולדות אהרן וההקשר הדתי-חברתי שבו היא מתקיימת. המחברת מתארת את תהליך הכניסה המאתגר שעברה כדי לרכוש את אמונם של חברות וחברי הקהילה שראיינה. תיאור תהליך הכניסה נושא משמעות מחקרית רבה כשלעצמו: הוא מספק תובנות על יחסי הכוחות בין גברים לנשים בקהילה, על ההיררכיה בחברת הנשים, ועל דמויות מפתח נשיות. יתרה מכך, הוא מציע ערוצים מתודולוגיים לחקר נשים בקבוצות שמרניות וסגורות. המשכו של כתב היד מציג את הפירות המחקריים שהניבה עבודת השדה, המתמקדים בשלושה עולמות תוכן מרכזיים: חינוכן והשכלתן של הנשים, הופעתן החיצונית ותהליך ההשתדכות שלהן. הספר נחתם בניחות מגמות של שינוי בעולמן של הנשים. התוצאה היא אתנוגרפיה עשירה ומרתקת של חברת נשים מקהילה חסידית שמרנית במיוחד, הנוגעת בסוגיות שכמעט לא זכו עד כה להתייחסות מחקרית מעמיקה. כך, לדוגמה, נחשפים בספר הערוצים השונים דרכם רוכשות הבנות השכלה מינית בעולם בו מתקיימות הפרדה מגדרית כמעט מוחלטת, והדרה מחומרי קריאה "חילוניים" ומן התקשורת המקוונת. הספר עוסק גם בהתמודדות הנשים עם גדרי הצניעות המחמירים ובמיוחד עם הדרישה לגלח לחלוטין את שער הראש למחרת ליל הכלולות, בעולם בו הצניעות היא ערך מרכזי ומדד לאיכות האישה; בהתנסויות הבנות בתהליך ההשתדכות – בעולם בו הוריהן משדכים אותן כבר בגיל 17–18 כמעט בלא שיהיה להן חופש בבחירת בן הזוג. ניתוח סוגיות אלה ואחרות חושף בפני הקורא מנעד רחב של קולות נשיים –

שמרניים וחתרניים כאחד – המעידים כי גם ב"שחור הכי שחור", קיימת חברה נשית מורכבת ומגוונת. תרומתו המרכזית של כתב היד נעוצה אפוא, בראש ובראשונה, בפתיחת צוהר לעולמן האינטימי של נשים מקבוצה חסידית קנאית, מבעד למסך תיאולוגי אידיאולוגי, ובהבאת קולן האותנטי.

2. ספרה של ד"ר טלי בוסקילה, **ראשית החיים בחברה היהודית העות'מאנית: פוריות, לידה וילדות בקהילות היהודיות במזרח התיכון-הטרנס-מודרני**, שעתיד להתפרסם בהוצאת זלמן שז"ר.

הספר מתחקה אחר התהליכים והפעולות שנלוו להריון וללידה, ובוחר את המסגרת המשפחתית בה גדלו ילדים יהודיים בשנות חייהם הראשונות, במזרח התיכון העות'מאני. הוא מבוסס על מגוון רחב ביותר של מקורות ראשוניים בדפוס ובכ"י: ספרות הלכתית ורפואית, חיבורי פרשנות ומוסר, נוסחי סגולות, רומנסות ופגמים, פרקי זיכרונות, רישומי הפרוטוקולים של בתי הדין השרעיים ודיווחי נוסעים, לצד ספרות המחקר הרלוונטית העוסקת ביהודים ובאוכלוסיית הרוב המוסלמית. פרקי הספר פורסים בפני הקוראים את הכמיהה לילדים, הניסיונות והמאמצים שנעשו להשגת ההיריון המיוחל, הסכנות וקשיי הלידה, והשנים הראשונות לחיי הפעוטות, על רגעי החרדה המשברים והשמחה, שנכללו בשגרת היום של משפחות יהודיות. כל אלו תוארו ונתחו בפרוטרוט, תוך התייחסות ליחסי גומלין בין-תרבותיים ולהתפתחויות פנים-יהודיות. הדיון בנושאים אלו אפשר לבחון סוגיות הקשורות בתפקידים מגדריים, ביחסי כוח חברתיים ומקצועיים, במנגנוני העברת ידע דתי ורפואי, וביחסי הגומלין שבין יהודים וסביבתם.

החיבור מורכב משלושה שערים העוקבים אחר התהוות התא המשפחתי, מהרצון להתעברות ואופני הטיפול בבעיות פוריות, דרך חודשי ההיריון והלידה ועד לשנים הראשונות לחיי הפעוטות. הדיון מסתיים עם תום תקופת הילדות המוקדמת, סביב גילאי חמש או שש, אז החלו ילדים להשתלב בחברת המבוגרים.

מלבד תרומה לחקר חיי נשים, משפחה וילדות, לממצאי המחקר חשיבות רבה ליצירת תמונה היסטורית מלאה, עשירה ורב-ממדית, של החברה היהודית העות'מאנית במזרח התיכון-הטרנס-מודרני. בחינת התא המשפחתי מאפשרת את ההשוואה בין הבניות תרבותיות ודרישות נורמטיביות, למציאות דינמית, שהייתה פעמים רבות מורכבת מתפיסות סותרות ומושגות על מערכות ערכים מקבילות. התבוננות בחיי יום יום של משפחות, בימי שיגרה ובחגיגות והטקסים שנשזרו בהם, מלמדת על מנגנוני ההפנמה, הניכוס והיצירה של משאבים תרבותיים, ועל חדירות הגבולות החברתיים בין גברים ונשים ובין יהודים ומוסלמים.

בפרס השני זכה ספרן של פרופ' רונית עיר-שי וד"ר תניא-ציון וולדקס: **"Holy Rebellion: Religious Feminism and the Transformation of Judaism and Women's Rights in Israel**, שעתיד להתפרסם בהוצאת אוניברסיטת ברנדייס.

הספר מציע ניתוח מעמיק של הפמיניזם הציוני-דתי לאור התהליכים החברתיים, החינוכיים והדתיים אשר מתרחשים בחברה הדתית בישראל במהלך שלושת העשורים האחרונים, ומאמציהן של פמיניסטיות דתיות לקדם אגינדה של שוויון מגדרי בתוך העולם הדתי. הספר משלב בין מחקר

סוציולוגי למחקר תיאולוגי-הלכתי, וטענתו העיקרית נוגעת ליחסים הדינמיים בין החברתי לתרבותי-הלכתי ולמשפטי, על בסיס התיאוריה של רוברט קובר – "נומוס ונראטיב". כלומר, גישה של בין-תחומיות הינה חלק מייחודו התיאורטי והמתודולוגי של הספר.

הספר חוקר לעומק את הפמיניזם הציוני-דתי בהקשרים קהילתיים ולאומיים רחבים: ראשית, הוא מציע ניתוח מפורט של הביקורות על החברה והמסורת היהודית-אורתודוקסית כמו גם מבט רחב על ההישגים של תנועה זו, לאור הביקורות שנטמעו אט אט בנראטיב (תרבות) ובנומוס (חוק) הדתיים. הספר ממסגר זירות מרכזיות של אקטיביזם כמאבק על "בתים" קולקטיביים: בית המדרש, בית הכנסת, בית הדין, הבית הלאומי והבית הפרטי (הגוף, המשפחה), כמו גם מסמן "בתים" אלטרנטיביים (המרחב הוירטואלי, האומנותי והציבורי). שנית, הוא מציע ניתוח של תגובת הנגד (הבק-לש) לפמיניזם הדתי, ומזהה את המכניזמים התיאולוגיים והשיחניים המניעים את המתקפה הדתית השמרנית האי-ליברלית כנגד שוויון מגדרי. שלישית, הספר דן בתפקיד הסבוך של מוסדות המדינה, ובמיוחד בתי המשפט, בקידום או עיכוב הטמעת שוויון מגדרי בחברה הדתית ובהשלכות לחברה הישראלית כולה. בהקשר זה, מציע הספר מודל תיאורטי חדש ("מבחן הנרטיב" ו"מבחן הכבוד") שיכולים לשמש כלי ניתוח ופעולה כאשר מבקשים להאזין לקולות של המיעוט בתוך המיעוט במרחב דמוקרטי רב-תרבותי. תרומתו הייחודית של הספר למדעי הרוח והיהדות היא בעיקר בנייתו המהלכיים המאפשרים ליברליזציה של העולם הדתי, כמו גם תגובות הנגד למגמות אלה.

בנוסף, ספרים נוספים העוסקים בחקר האישה ביהדות זכו בתמיכת המרכז:

1. ד"ר תמר שכטר, **דובב שפתי שותקות: עיונים בקובץ "חברות בקיבוץ"**.
2. ד"ר יסכה זימרן, **שבט אחים: מאבקי אחים ואחיות במקרא**.
3. פרופ' שמואל פיינר, **פלורנטיין** (רומן מאת דורותיא מנלסון, תרגום ועריכה מדעית).

אירועים וכנסים

במהלך שנת תשפ"ג יזם המרכז והשתתף במספר אירועים וכנסים שנערכו בשיתוף פעולה עם גופים מהאוניברסיטה ומחוצה לה:

1. לקראת פתיחת שנת הלימודים ולרגל הבחירות לכנסת יזם המרכז תערוכה אומנותית שעסקה בנושא "קול משלהן": נשים בבחירות בראשית ימי המדינה". המחקר לתערוכה ומציאת התצלומים בארכיונים השונים נעשו בידי ד"ר איציק פס והאוצר היה ד"ר צבי אורגד מהמחלקה לאמנות יהודית. התערוכה הוצגה במשך שבועות ארוכים בלובי בניין הפקולטה למדעי היהדות וקצרה שבחים רבים והתפעלות מהמוצגים הוויזואליים שהוצגו בה. ב-כ' בכסלו תשפ"ג (14.12.22) קיימנו שיח גלריה בשיתוף תלמידי ותלמידות המחלקה לאמנות יהודית ובהשתתפות ראש המרכז לחקר האישה ביהדות, פרופ' יעל שמש, פרופ' איליה רודוב מהמחלקה לאמנות יהודית, ד"ר אורגד וד"ר פס.

2. את שנת הלימודים פתחנו באירוע "לשמוע את קולן": קריאה מחדשת בכתביהן של נשים משכילות", השקת ספרה של פרופ' טובה כהן, קול משלהן: כותבות עבריות מחוץ למסורת התרבותית ובתוכה וספרה של ד"ר מיכל פרס-כהן הסופרת העברית הראשונה, שרה פייגה פונר לבית מייניקין. האירוע התקיים ב-י"ג בחשוון תשפ"ג (7.11.22) בהשתתפות המחברות ובהשתתפות ראש המרכז פרופ' יעל שמש, פרופ' שמואל פיינר מהמחלקה לתולדות עם-ישראל וד"ר רוד טוהר ראש המחלקה לספרות עם-ישראל, שנשאו דברים.

המרכז לחקר האשה ביהדות

הפקולטה למדעי היהדות

המחלקה לספרות עם ישראל

שנת הלימודים לאירוע פתיחת

שנת הלימודים תשפ"ג

לשמוע את קולן

קריאה מחדשת בכתביהן של נשים משכילות

יום שני | י"ג בחשוון | 7.11.22

אולם בק (בניין 410)

אוניברסיטת בר-אילן

בתוכנית

16:45 קבלת פנים וזכיבוד קל

17:00 ברכות: פרופ' יעל שמש, ראש המרכז לחקר האשה ביהדות ו' ש פייגה פונר מייניקין

ד"ר רוד טוהר, קול משלנו: קולן משלנו: כותבות עבריות מחוץ למסורת התרבותית ובתוכה (ברמל, 2021)

פרופ' שמואל פיינר, "לעתק המוסרות" החרדה בהשכלה מזרח אירופה מפני "האשה מודרנית"

דברי המחברות

פרופ' טובה כהן, קול משלהן: כתיבה של נשים נשמה על גברים

ד"ר מיכל פרס-כהן, למי כתבה הסופרת העברית הראשונה

מזמינים לאירוע פתיחת שנת הלימודים תשפ"ג

אירוע השקה לספריהן של פרופ' טובה כהן, קול משלהן: כותבות עבריות מחוץ למסורת התרבותית ובתוכה (ברמל, 2021)

ד"ר מיכל פרס-כהן, הסופרת העברית הראשונה: שרה פייגה פונר לבית מייניקין (דסליונג, 2022)

biu.ac.il

משימים על המחור, היום.

3. בהמשך לשיתוף הפעולה של המרכז לחקר האישה ביהדות עם ערוץ מת"ג (ערוץ תוכן לגמלאים), קיימנו סדרת הרצאות חודשית שעסקה ב**חלוצות העליות הראשונות**. את הסדרה ניהל ד"ר איציק פס. את הרצאת הפתיחה נשאה פרופ' מרגלית שילה בנושא "נשים עבריות בעליות הראשונות 1882–1914". המפגש השני עסק בפועלות הראשונות ובמסגרתו נשאו פרופ' בת-שבע מרגלית שטרן וד"ר תמי קמינסקי הרצאות על מפעלי החלוצות ועל המהפכה המגדרית של נשות עין-חרוד. במפגש השלישי שעסק ב"חלום ושברו" הפגישה ד"ר סמדר סיני את חלוצות העלייה השנייה עם הארץ המובטחת ובמפגש הרביעי הכירה לנו ד"ר מיכל פרס-כהן את "חלוצות הכתיבה העברית בעליות הראשונות". המפגש החמישי המשיך את המפגש הקודם והתמקד בנשים וספרות

ובמהלכו שמענו הרצאות מפי פרופ' יפה ברלוביץ' וד"ר מיכל שיר-אל על סיפורת הנשים הארץ-ישראלית ונשים בסיפורי ש"י עגנון. במפגש האחרון שעסק במהפכניות התארח ד"ר נעמה טייטלבוים-קריא שחשפה תהליכים היסטוריים בעיצוב דמותה של שרה אהרונסון. חתם את הסדרה ד"ר איציק פס בהרצאה על גלגולה המהפכניים של מניה שוחט.

מ.ת.ג.
מרכז ערוץ מת"ג

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
מ"ג מניח ומספקו הילי

החלוצות

סדרת הרצאות חודשית מקוונת בערוץ מ.ת.ג., ערוץ תוכן ייחודי
www.meteg.co.il

שמחים להזמין למפגש השני **הפועלות הראשונות**

יום שני | י"ח בכסלו | 12.12.22
20:30 | ערוץ מת"ג

לצפייה לחצו כאן <<

ניתן לצפות בהרצאה בערוץ מ.ת.ג. בלינק כאן www.meteg.co.il

תוכנית המפגש
הרצאה ודין

ריווי רח-פרע חרוליה שטרן, טבו שפיר לנשי ויהדות מפעלי החלוצות בארץ ישראל "לתחנת מרד"

ד"ר תמי קמינסקי, המכללה האקדמית הרצוג "בלי החברה לא תחרטום החברה" המהפכה המגדרית של נשות עין חרוד, 1948 - 1921

משיערים על המחר, היום. biu.ac.il

מ.ת.ג.
מרכז ערוץ מת"ג

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
מ"ג מניח ומספקו הילי

החלוצות

סדרת הרצאות מקוונת חודשית בערוץ מ.ת.ג., ערוץ תוכן ייחודי
www.meteg.co.il

הצטרפו למפגש המקוון הראשון **"אנו נהיה הראשונות"**

יום שני | כ' בחשוון | 14.11.22
20:30 | ערוץ מת"ג

לצפייה לחצו כאן <<

ניתן לצפות בהרצאה בערוץ מ.ת.ג. בלינק כאן www.meteg.co.il

תוכנית המפגש
ברכות

פרופ' יעל שמש, ראש המרכז לחקר האישה ביהדות

הרצאה ודין

פרופ' מרגלית שילה, "נשים עבריות בעליות הראשונות לארץ 1882 - 1914"

משיערים על המחר, היום. biu.ac.il

4. כחלק מהמגמה שלנו להנגיש לציבור הישראלי את תכני המרכז ואת תחום הדעת של חקר האישה ביהדות קיימנו ביוזמת דקן הפקולטה למדעי היהדות, פרופ' שמואל רפאל, שתי סדרות הרצאות בשיתוף פעולה עם הפקולטה למדעי היהדות והתוכנית ללימודי מגדר: הסדרה הראשונה נקראה **גוף העניין: נשים, גוף ומיניות** ובמסגרתה התקיימו שש הרצאות: ד"ר

אביטל דוידוביץ-אשד הרצתה על "בתולות וגבולות: גוף, מגדר וזהות בתרבות היהודית"; ד"ר תניה רגב דיברה על "מחוות גופניות וכינון התודעה הנשית בשיח הצניעות הנוכחי"; ניצן כספי שילוני הרצתה על הנושא "מתובעת לנאשמת: נשים נפגעות אלימות בבית הדין הרבני"; פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן ופרופ' רונית עיר-שי שוחחו על "אישה או חווה": על שיח ההפלות במציאות ההיסטורית ובהלכה האורתודוקסית במאה העשרים; אפרת שפירא-רוזנברג הרצתה בנושא "הפמיניזם עלה לי לראש: תהליכי הורדת כיסוי ראש

בקרב נשים בציונות הדתית" ופרופ' טובי ביברינג הרצתה על "היחס אל הגוף במשלי שועלים לברכיה הנקדן (צרפת, המאה 12)".

סדרת ההרצאות השנייה עסקה בנשים בגיא צלמוות: האישה היהודייה בשואה. את הסדרה פתחה פרופ' דליה עופר בהרצאה שעסקה בנשים בשואה ובחקר השואה – שאלות של חברה, תרבות ומתודולוגיה. במפגש השני הרצה פרופ' גדעון גרייף, מבכירי חוקרי השואה, על נשים מצילות יהודים בשואה. ד"ר נעמה שיק בהרצאה מטלטלת שעוררה הדים רבים דיברה על אלימות מינית בתקופת השואה ובמפגש האחרון הציגה חוקרת האומנות ד"ר בתיה ברוטין עדויות מצוירות על גורלן של נשים בשואה. כל המפגשים וההרצאות הוקלטו והועלו לערוץ היוטיוב של המרכז לחקר האישה ביהדות ולדף הפייסבוק שלו.

נשים בגיא צלמוות: האישה היהודייה בשואה
סדרת הרצאות מקוונות מרחיבות דעת

ההרצאות תתקיימנה בימי ראשון בשעה 19:00 ללא תשלום

לפרטים ולהרשמה: ד"ר ירחוק פס 0544-936484
fanyag.center@gmail.com

מפגשים על המחר, היום.

המרכז לחקר האישה ביהדות
המכון למחקר השואה
המכון לחקר השואה
המכון לחקר השואה

ב' באייר | 23.4
פרופ' דליה עופר
המשע קול? נשים בשואה ובחקר השואה – שאלות של חברה, תרבות ומתודולוגיה

ט"ז באייר | 7.5
פרופ' גדעון גרייף
נשים מצילות יהודים בשואה

א' בסיוון | 21.5
ד"ר נעמה שיק
אלימות מינית בתקופת השואה

ט"ו בסיוון | 4.6
ד"ר בתיה ברוטין
גורלן של נשים בשואה: עדות מצוירת

biu.ac.il

גוף העניין
נשים, גוף ומיניות

סדרת הרצאות מקוונות מרחיבות דעת

ההרצאות תתקיימנה בימי ראשון בשעה 19:00 ללא תשלום

לפרטים ולהרשמה: 03-5318230
fanyag.center@gmail.com

מפגשים על המחר, היום.

המרכז לחקר האישה ביהדות
המכון למחקר השואה
המכון לחקר השואה
המכון לחקר השואה

י' בכסלו | 4.12.22
ד"ר אביטל דודוביץ-אשד | בחולות ונבולות: גוף, מנדו וזרות כתרבות יהודית

ח' בשבת | 1.1.23
ד"ר תהה רבן | חזות גופנית וכינון התודעה הנשית בשיתוף הנישואים הנוכחי

כ"ב בשבת | 15.1.23
ד"ר סמי שלוני | מחוננות לאשמה: נשים נפגעות אלימות בבת הדין הרבני

ד' בשבת | 29.1.23
פרופ' לילי רוננבלי-פרידמן וד"ר רותם ער-שי | 'אשה או תווך?' על שיתוף הפולחן במציאות ההיסטורית ובחלכה האורחודוסית במאה העשרים

כ"א בשבת | 12.2.23
אפרת שפיא-דונברג | 'המפגש עלה לי לאש': תולדות הרדת כספי ראש בקרב נשים בישראל הדתית

ה' באדר | 26.2.23
רותם טובי ביברינג | היחס אל הגוף במשלי שועלים לכרכיה הנקדן (צרפת, המאה 12)

biu.ac.il

5. לכבוד הוצאת ספרו של הרכז האקדמי של המרכז, ד"ר איציק פס, **בממלכת הנשים בבית-לחם: אסירות ועצירות המחותרת**, התארחנו במוזיאון אסירי המחותרות בבית הסוהר בירושלים לערב השקה מיוחד שהתקיים ב-10.1.2023). הקהל הרב שהשתתף באירוע זכה לסיוור מיוחד בין כותלי בית-הסוהר. לאחר הסיור

החל ערב ההשקה בברכותיהם של מר יורם תמיר, מנהל המוזיאון ופרופ' יעל שמש, ראש המרכז. את התוכנית פתח ד"ר יואל רפל בהרצאה מאלפת על מכתבים כמקור היסטורי ואחריו הרצתה ד"ר נעמה טייטלבוים-קריא על חוויות נשיות בכלא בית-לחם. אורחת הכבוד הייתה גב' דיצה גורפינקל שאמה, לוחמת הלח"י לאה אושרוב, הייתה עצורה במשך תקופה ארוכה בכלא. הארכיון הפרטי שלה והמכתבים שכתבה שם שימשו, בין היתר, כאחד המקורות העיקריים למחקר. את הערב חתם ד"ר פס בשיחה על המסע שעבר בעקבות האסירות ועל תהליך המחקר והכתיבה. האירוע שודר בשידור חי בערוץ מת"ג ומאות מחברי קהילת מת"ג צפו בו באופן מקוון. לאירוע היו שותפים יחידת המוזיאונים במשרד הביטחון ומוסד הרצל לחקר הציונות באוניברסיטת חיפה.

6. בהמשך לעיסוקו של ד"ר פס באסירות המחותרות שנאסרו למען פעולתן לעצמאות ישראל הוא יזם וארגן כנס מקיף בנושא זה. מושב מיוחד בכנס הוקדש לאסירות המחותרות. במושב הרצו ד"ר חגית כהן על אסירות קומוניסטיות; פרופ' בת-שבע מרגלית שטרן על המסתערבת רחל אוהבת-עמי, האסירה היהודית הלאומית הראשונה; וד"ר פס על סולידריות מאחורי הסורגים. לכנס היו שותפים רבים: יחידת המוזיאונים במשרד הביטחון, תנועת בית"ר העולמית, מכון ז'בוטינסקי, בית מורשת המשטרה, ברית חיילי האצ"ל והעמותה להנצחת מורשת לח"י.

7. לרגל יום האישה הבינלאומי אירחה אוניברסיטת בר-אילן את ההיסטוריונית פרופ' אניטה שפירא לשיחה בנושא "ככה זה היה: היסטוריה, זיכרון ואוטוביוגרפיה נשית?" המרכז זכה להיות שותף להפקת האירוע המרגש והמכובד.

8. כנס נוסף שזכינו להשתתף בו היה הכנס השנתי של המחלקה לתנ"ך בנושא "רבוי קולות במקרא". בכנס שהתפרש לאורך יומיים גדושים במושבים והרצאות יזמה ראש המרכז פרופ' יעל שמש, שהייתה חברה בוועדה המארגנת של הכנס, מושב מיוחד על נשים ומגדר. פרופ' שמש פתחה את המושב בהרצאה אודות "החטא הקדמון: נסיגה או התקדמות?" ולאחריה הרצתה ד"ר שרה שוורץ על כפל פנים בסיפור אביגיל ודוד המלך וד"ר

אורית אבנרי חתמה את המושב בשאלה "לאן

נעלם קולה של בת ציון בסיום מגילת איכה". רגע מרגש נרשם כאשר בסוף המושב הוענק שי מיוחד לפרופ' שמש לרגל סיום קדנציה ארוכה ומוצלחת בת שש שנים בראש המרכז לחקר האישה ביהדות.

פרסומים

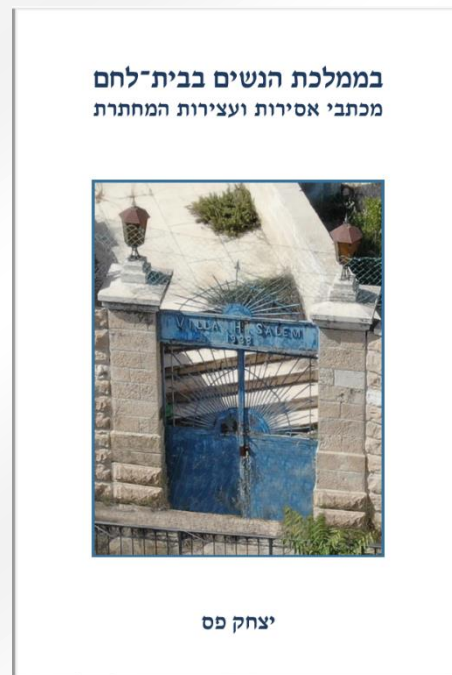
1. מינקת רבקה

פרויקט הדגל של המרכז, הוצאתו לאור של הספר "מינקת רבקה", שהוא הספר הראשון שנכתב בידי אישה יהודייה, רבקה בת מאיר טיקטינר, במאה ה-16, עתיד להסתיים בקרוב והספר עתיד להתפרסם בשנת תשפ"ד בהוצאת "ידיעות ספרים".

2. בממלכת הנשים בבית-לחם: מכתבי אסירות ועצירות המחותרת

השנה יצא לאור ספרו של הרכז האקדמי של המרכז לחקר האישה ביהדות ד"ר איציק פס שעסק באסירות ועצירות המחותרות. הספר הוא הראשון שיוצא לאור מטעם המרכז לחקר האישה ביהדות בשיתוף מוסד הרצל לחקר הציונות באוניברסיטת חיפה. הספר זכה להדים רבים. כתבות נרחבות עליו התפרסמו בעיתונים מעריב ומקור ראשון והוא זכה לאזכור גם בהארץ ובתוכניות רדיו שונות. מהדורה דיגיטלית חינמית של הספר עלתה במלואה לאתר האינטרנט של מוסד הרצל לחקר הציונות.

נמשך שיתוף הפעולה המוצלח בין המרכז לבין כתב העת "מסכת לחקר נשים בעולם היהודי", שמזה מספר שנים יוצא לאור במסגרת הפקולטה למדעי היהדות של אוניברסיטת בר-אילן. השנה יצא לאור כרך י"ז של מסכת ובו מאמרים מגוונים ומרתקים ומתוכנן ערב השקה חגיגי בשיתוף מערכת "מסכת" ומייסד כתב העת, חתן פרס נובל, פרופ' ישראל אומן.

צוות אדמיניסטרטיבי

ד"ר יצחק פס ממשיך את עבודתו המצוינת כרכז אקדמי ומנהלי של המרכז לחקר האישה ביהדות וכאחראי לוגיסטיקה. הוא אחראי על הניהול האדמיניסטרטיבי של המרכז ועל הקשר עם מוסדות האוניברסיטה וגורמי חוץ ועם קהל החוקרים והתלמידים הפונים למרכז. הוא שותף בארגון וייזום כנסים ואירועים שונים ומשמש איש הקשר מטעם המרכז עם חברות מערכת כתב העת "מסכת". במסגרת תפקיד זה הוא אחראי על הניהול הטכני של הוצאת כתב העת הכולל קשר עם הכותבים, פרסום, הפצה וקשר עם בית הדפוס. כחלק מתפקידיו הוא מנהל את אתר האינטרנט של המרכז, אחראי על הקשר

עם אנשי המקצוע מהאוניברסיטה ומחוצה לה, אחראי על התוכן ועל דף הפייסבוק של המרכז וכן על הוצאת הניוזלטר השנתי.

תוכניות לשנת תשפ"ד

1. בשנת הלימודים תשפ"ד נערך המרכז לחקר האישה ביהדות להמשיך ואף להגביר את פעילותו. כמדי שנה נעניק מלגות ופרסים לתלמידות ולתלמידי מחקר החוקרים נושאים הקשורים בחקר האישה ביהדות ונתמוך בספרים ובמחקרים בתחום דעת זה.
2. מתוכננים כמה כנסים ואירועים: סדרה בת מספר מפגשים חודשיים בערוץ מת"ג שתעסוק ב"נשים בתקופת השואה", סדרת הרצאות לקהל הרחב שתבחן מאפיינים שונים בחקר האישה ביהדות וכנס משותף עם האוניברסיטה הפתוחה שיעסוק בנשים רדיקליות.
3. לציון יום האישה תשפ"ד שותף המרכז ליוזמה מרגשת בהובלת פרופ' חנה קהת ומכללת גבעת וושינגטון בשיתוף עיריית ראשון לציון שתעסוק ב"פמיניזם ועדתיות יהודית". באירוע ישולבו אירועי תרבות והרצאות אקדמיות בנושא זה.
4. אירוע נוסף אותו נקיים יהיה ערב השקה מיוחד לרגל צאת הספר מינקת רבקה. כמו כן נקיים ערב השקה לספרה של ד"ר אופירה גראוויס-קובלסקי, שעוסק בנשים בימין הציוני החילוני לפני ואחרי הקמת המדינה. הספר עתיד לראות אור בקרוב בהוצאת אוניברסיטת בר-אילן.

5. פרויקט מיוחד שהמרכז שותף בו הוא הקמת פורום חוקרות לקהילת הכותבות העבריות בארץ-ישראל החל מתקופת העלייה הראשונה ועד הקמת המדינה. כותבות אלו נעדרות כמעט לחלוטין מהמחקר האקדמי ומהזיכרון ההיסטורי והפורום מבקש להחזירן לתודעה. כחלק מהפרויקט אותו מובילה פרופ' יפה ברלוביץ', מבכירת חוקרות ספרות התקופה, יוקם אתר אינטרנט שינגיש לקהל החוקרים והחוקרות ולציבור הרחב את כתביהן של אותן כותבות ויפורסם גיליון מיוחד של כתב העת **מסכת**, שיכלול מחקרים חדשים בתחום. הפורום נמצא כעת בשלבי גיבוש אחרונים ויחל לפעול בתחילת שנת הלימודים תשפ"ד. בסוף השנה יתקיים כנס סיכום של חברות הפורום.